

Vrije
Universiteit
Brussel

De uithandengeving en zijn gevolgen in het arrondissement van Brussel

Begeleidingscomité op 23.06.2015

Onderzoeker :

Isabelle Detry

NICC

In samenwerking van

Jenneke Christiaens

VUB

Inhoud

INLEIDING

METHODOLOGIE

VOORLOPIGE RESULTATEN

1. DE OPSLUITING IN DE PRAKTIJK

Eerste opsluiting

Voorlopige hechtenis in het kader van de uithandengeving

Wederopsluiting(en)

2. BESLISSINGEN VAN DE BIJZONDERE KAMER VAN DE JEUGDRECHTBANK

Vergelijking 2003-2014

Details over de beslissingen van de bijzondere kamer van de jeugdrechtbank

3. DE UIT HANDEN GEGEVEN JONGEREN

CONCLUSIE

Lijst tabellen en grafieken

Tabel 1	1 ^{ste} opsluiting: moment, wettelijke reden, frequentie en percentage
Tabel 2	1 ^{ste} opsluiting : plaats en gemiddelde duur wanneer leeftijd ≤ 18 jaar
Tabel 3	Voorlopige hechtenis in het kader van de uithandengeving : frequentie, percentage en eventuele dekking
Tabel 4	Voorlopige hechtenis (2008) : duur x leeftijd (cat.)
Tabel 5	Voorlopige hechtenis (2008 versus 2014): gemiddelde duur en mediaan
Tabel 6	Totale duur van de opsluiting: frequentie en percentage
Tabel 7	Aantal (weder)opsluiting(en) : moment, wettelijke reden, frequentie en percentage
Tabel 8	Beslissingen (type) correctionele rechtbank (2005) / bijzondere kamer bij de jeugdrechtbank (2014) : verhouding
Tabel 9	beslissingen van de bijzondere kamer (types) : frequentie en percentage
Tabel 10	Beslissingen van de BKJR = gevangenisstraf met uitstel (gedeeltelijk of volledig): duur van uitstel (cat.)
Grafiek 1	1 ^{ste} en 2 ^{de} opsluiting: leeftijd van de gedetineerden
Grafiek 2	Voorlopige hechtenis in het kader van de uithandengeving: duur (cat.)
Grafiek 3	Beslissingen van de BKJR : detail per type
Grafiek 4	Beslissingen van de BKJR = gevangenisstraf (effectief of met uitstel): detail duur
Grafiek 5	Beslissingen van de BKJR = gevangenisstraf met gedeeltelijk uitstel: duur van de gevangenisstraf

INLEIDING

De Gemeenschappen (in Brussel de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie) zijn voortaan bevoegd voor jeugdbescherming. Dat opent nieuwe perspectieven voor de deelgebieden, waaronder het al dan niet behouden van de procedure van de uithandengeving of de aanpassing ervan binnen een beschermingssysteem.

Om zich over die kwestie te kunnen uitspreken, diende er een studie over de huidige realiteit van de uithandengeving en de gevolgen ervan te worden gemaakt. Het NICC en de VUB hebben, met het fiat van het College van Procureurs-generaal, beslist samen te werken om dat onderzoek uit te voeren.

METHODOLOGIE

Er worden weinig gegevens systematisch ingezameld over de beslissingen tot uithandengeving en de gevolgen ervan. Volgens de enkele beschikbare overzichten wordt evenwel meer dan de helft van die beslissingen uitgesproken door de jeugdrechtbank van Brussel¹.

Rekening houdend met die situatie werd beslist om enkel gegevens met betrekking tot het Brussels gerecht te verzamelen. In tweede instantie zullen er evenwel gespreksgroepen met actoren uit andere arrondissementen worden georganiseerd, teneinde een vollediger beeld van de problemen op dat gebied te kunnen schetsen.

Aanvankelijk omvatte de nagestreefde steekproef de minderjarigen die tussen 1 januari 2009 en 31 december 2012 gedagvaard waren voor uithandengeving. Het was de bedoeling om het traject te kunnen volgen van de dossiers waarin de minderjarige werd gedagvaard tot uithandengeving tijdens de periode in kwestie, met inbegrip van de dossiers die de jeugdrechtbank uiteindelijk niet uit handen heeft gegeven. Hoewel het parket van Brussel al goed gevorderd was met het verzamelen van de gegevens, bleek dat enkel de dossiers waarin uiteindelijk een beslissing tot uithandengeving werd genomen, geïnventariseerd konden worden. Gelet op de huidige stand van de registraties bij het parket van Brussel, is het bijgevolg niet mogelijk om onderzoek te doen naar de periode tussen de dagvaarding tot uithandengeving en de beslissing van de rechtbank, indien die uiteindelijk geen beslissing tot uithandengeving is.

De steekproef die we van het parket van Brussel hebben gekregen, omvat 223 minderjarigen die tussen 1 januari 2009 en 31 december 2012 een dagvaarding tot uithandengeving hebben gekregen, die achteraf tot een beslissing tot uithandengeving heeft geleid. We hebben de volgende gegevens ontvangen:

¹ NUYTIENS A, CHRISTIAENS J., ELIAERTS C., *Ernstige jeugddelinquenten worden gestraft : een onderzoek naar de praktijk van de uithandengeving*, Deel 1, Academia Press, 2005 en Rapport du Délégué Général aux Droits de l'enfant, *Quel avenir pour les jeunes dessaisis?*, 2012.

Naam
Voornaam
Geboortedatum
Verblijfplaats
Rijksregisternummer
Geslacht
Notitienummer
Familienummer, waaronder aanduiding SB (Stadsbende)
Griffienummer
Datum van de beslissing van de bijzondere kamer van de jeugdrechtbank

Voor 100 van die minderjarigen beschikken we over aanvullende informatie, dankzij de griffie van de jeugdrechtbank, die ons alle vonnissen tot uithandengeving die in openbare terechtzitting werden uitgesproken door de jeugdrechtbank van Brussel tussen 1 januari 2011 en 31 december 2012 (66 in 2011 en 44 in 2012), heeft bezorgd.

Dankzij de lezing van de vonnissen werden de volgende gegevens ingeput:

Geboortedatum vader
Geboortedatum moeder
Maatschappelijk onderzoek
Datum
Psycho-medisch onderzoek
Datum
Expert
Datum van de eerste verschijning van de betreffende minderjarige voor de jeugdrechter
Datum van het voorafgaand vonnis van de jeugdrechtbank
Datum van de dagvaarding tot uithandengeving
Parketmagistraat op de terechtzitting uithandengeving
Jeugdrechter op de terechtzitting uithandengeving
Datum van het vonnis tot uithandengeving
Vonnissen tot uithandengeving : tenuitvoerlegging of niet

Voor elk in overweging genomen feit in het vonnis tot uithandengeving (max 8)

Type
Datum
Periode van de ten laste gelegde feiten

Voor elke beschermingsmaatregel die voordien aan de minderjarige was opgelegd (max 10)

Type
Begindatum
Einddatum

De aldus samengestelde gegevensbank werd vervolgens aangevuld met een raadpleging van de gegevensbank SIDIS-Griffie van het Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (DGPI).

De volgende gegevens konden er worden gevonden:

Voor elke opsluiting

Begindatum

Einddatum

Plaats

Rechtsgeding: onderzoeksrechter / correctionele rechtbank / bijzondere kamer van de jeugdrechtbank / Hof van Beroep / Hof van Assisen / ...

Datum van de beslissing

Wettelijke reden van de opsluiting: VH / Veroordeling / herroeping van vrijheid onder voorwaarden / ...

Beschuldiging(en)

Wettelijk reden voor vrijlating : vrijheid / vrijheid onder voorwaarden / voorlopige invrijheidstelling / elektronische toezicht / transfer / ...

Terzelfder tijd hebben we van het Centraal Strafregister de uittreksels over elk van de minderjarigen gekregen (er ontbreken 18 uittreksels).

Daarmee konden we, enerzijds, de gegevens uit de gegevensbank SIDIS-griffie aanvullen en ze soms begrijpen of corrigeren. We spreken hier natuurlijk van een correctie bij het inputten van de gegevens in onze samengestelde gegevensbank en niet in de oorspronkelijke gegevensbank zelf. We konden ook het traject van de minderjarigen aanvullen met hun veroordelingen die niet geleid hebben tot opsluiting (werkstraf, opschorting, uitstel (probatie), ...

VOORLOPIGE RESULTATEN

Volgens de gegevens die we van het parket van Brussel hebben gekregen, werden tussen 1 januari 2009 en 31 december 2012, 223 minderjarigen door het parket gedagvaard tot uithandengeving EN daadwerkelijk door de jeugdrechtbank verwezen naar de strafrechtbank. De beslissing tot uithandengeving werd echter tenietgedaan door het Hof van Beroep voor 6 van die minderjarigen. Voor 6 andere minderjarigen is het dossier nooit voor de bijzondere kamer van de jeugdrechtbank gekomen, want het (correctionele) parket had beslist de zaak te seponeren.

De hiernavolgende analyses benaderen de steekproef vanuit twee verschillende invalshoeken. Enerzijds de opsluiting(en) van de minderjarigen in de praktijk: werden ze al dan niet een of meerdere keren opgesloten (voor welk feit dan ook) en zo ja, om welke wettelijke redenen, op welke leeftijd, in welke instelling, ... ? Anderzijds onderzoeken we onder een tweede punt in detail de beslissing die de bijzondere kamer heeft genomen na de procedure tot uithandengeving en de verwijzing van de minderjarige naar de strafrecht.

VOORAFGAANDE OPMERKINGEN

In het algemeen moet de onderzoeker, wegens het ontbreken van een automatische link tussen de gegevensbanken en wegens het feit dat ze voor administratief gebruik bedoeld zijn, die verbanden zelf (trachten te) leggen middels een aandachtige interpretatie van de gegevens die in de verschillende gebruikte gegevensbanken zijn opgeslagen. Dat is een zeer hachelijke werkwijze, want het gaat per slot van rekening om een nieuwe tool waarmee we aan de hand van de opgeslagen datums en met ons gezond verstand de chronologie en de causale verbanden reconstrueren. Wat bijvoorbeeld de opsluiting betreft, worden de opgeslagen gegevens over de wettelijke reden voor de opsluiting gewijzigd volgens de evolutie van het gerechtelijk dossier. De informatie zal dus verschillen volgens het tijdstip van de waarneming. Het ligt niet altijd voor de hand om een verband te leggen tussen een opsluiting en de wettelijke reden daarvoor. De gegevens die we hieronder weergeven, dienen dus met de grootste omzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Daarom geven we ook de voorkeur aan een analyse van verhoudingen dan van absolute cijfers.

Er is des te meer omzichtigheid geboden bij de vergelijkingen die we trachten te maken tussen de resultaten van de analyse die het team van de VUB heeft uitgevoerd in 2003-2005, en deze analyse, teneinde na te gaan of er een evolutie tussen de twee periodes in kwestie is. Ook al hebben getracht om dezelfde methodologie te volgen, kunnen er immers kleine verschillen blijven bestaan. Van fundamenteeler belang is dat de analyse van de VUB wegens tijdsgebrek slechts op een vrij kleine steekproef uit de dossiers kon worden uitgevoerd, zodat de representativiteit ervan met voorzichtigheid moet worden beoordeeld.²

Om de tabellen ietwat leesbaarder te maken, hebben we een groot aantal acroniemen gebruikt, die hieronder worden verduidelijkt.

Lexicon voor het lezen van tabellen en grafieken	
VH	Voorlopige Hechtenis
VH Gedekt	De ondergane periode van voorlopige hechtenis wordt gedekt door de veroordeling die daar op volgt
VH Niet Gedekt	De voorlopige hechtenis wordt gevolgd door een sepot (parket), een vrijspraak of door een veroordeling door de BKJR, de CR of het Hof van Assisen tot een werkstraf of een straf met volledig uitstel
BKJR	Bijzondere kamer bij de jeugdrechtbank
CR	Correctionele rechtbank
WS	WerkStraf
ZG parket	Zonder Gevolg niveau parket
VOV	Vrijheid onder voorwaarden
VLV	Voorlopige invrijheidstelling
VI	Voorwaardelijke invrijheidstelling

² NUYTIENS A., CHRISTIAENS J., ELIAERTS C., BROLET C., *Trajecten van uit handen gegeven jongeren in het strafrecht, Ernstige delinquenten gestraft*, deel 2, Academia Press, 2006, p. 18-19.

1. DE OPSLUITING IN DE PRAKTIJK

DE EERSTE OPSLUITING

In eerste instantie hebben we de eerste opsluiting in de praktijk bestudeerd. We onderzoeken eerst het tijdstip van die gebeurtenis: gebeurde dat vóór of na het vonnis van de bijzondere kamer? Vervolgens onderzoeken we de wettelijke reden voor de opsluiting: gaat het om voorlopige hechtenis of uitvoering van een straf? Indien het gaat om voorlopige hechtenis, werd die periode dan achteraf al dan niet gedekt door het vonnis van de bijzondere kamer (BKJR) of door een ander vonnis, met name van een correctionele rechtbank (CR) of een Hof van Assisen (Hassisen).

Tot slot buigen we ons over de leeftijd van de gedetineerde op het tijdstip van de eerste opsluiting en we sluiten af met een analyse van de plaats van opsluiting, wanneer de gedetineerde jonger dan 18 jaar is op het tijdstip van de opsluiting.

Er zij op gewezen dat, wanneer de bijzondere kamer 2 opeenvolgende vonnissen heeft gewezen, het ene bij verstek en het andere op tegenspraak, de datum van de eerste beslissing van de BKJR wordt gekozen als datum voor de berekening van de « dekking » van de eventuele voorlopige hechtenis door het vonnis.

Tabel 1 **1ste opsluiting: moment, wettelijke reden, frequentie en percentage**

	N	%
1ste opsluiting VOOR vonnis BKJR	154	70,97
<i>VH Gedekt door vonnis BKJR (of beroep BKJR)</i>	85	55,19
<i>VH Gedekt door vonnis CR (of beroep CR)</i>	28	18,18
<i>VH Niet Gedekt door vonnis BKJR (inbegrepen straf BKJR = WS of volledig uitstel)</i>	25	16,88
<i>VH Niet Gedekt door vonnis CR</i>	7	4,55
<i>Straf CR of BKJR</i>	3	3,53
<i>VH Gedekt door arrest Hof van assisen</i>	2	1,30
<i>Onbekend</i>	4	1,95
1ste opsluiting NA vonnis BKJR	21	9,68
<i>Onbekend</i>	8	38,10
<i>VH Gedekt door vonnis CR</i>	6	28,57
<i>VH Niet Gedekt (inbegrepen straf BKJR = WS of volledig uitstel)</i>	3	14,29
<i>Straf BKJR</i>	3	14,29
<i>Straf CR</i>	1	4,76
1ste opsluiting en datum vonnis BKJR onbekend	2	0,92
Geen opsluiting	40	18,43

WS	16	40
Volledig uitstel	8	20
ZG parket	6	15
In afwachting vonnis BKJR	3	7,5
Effectieve gevangenisstraf (inbegrepen gedeeltelijk uitstel) niet uitgevoerd	5	12,5
Vrijlating	1	2,5
Opschorting	1	2,5
Totaal	217	100

71 % van de eerste opsluitingen van de minderjarige gebeurt dus vóór het vonnis van de BKJR. De overgrote meerderheid (96 %) van de opsluitingen vóór een vonnis van de BKJR wordt verantwoord door een voorlopige hechtenis³. Er zij daarentegen op gewezen dat het in 23 % van die opsluitingen gaat om voorlopige hechtenissen in het kader van een andere procedure dan de verdere afwikkeling van de uithandengeving⁴.

Minder dan 10 % van de eerste opsluitingen begint na het vonnis van de BKJR en slechts 3 opsluitingen zijn de uitvoering van een door de BKJR uitgesproken straf.

Het percentage opsluitingen van de huidige steekproef (82 %) is hoger dan de resultaten van de analyse door de VUB in 2003, namelijk 73,4 % (zie samenvatting p. 82)⁵. We verklaren deze evolutie door een toename van het aantal voorlopige hechtenissen ten gevolge van een beslissing tot uithandengeving (zie hieronder Voorlopige Hechtenis).

40 minderjarigen (18 % van de steekproef) werden tijdens de hele beschouwde periode geen enkele keer opgesloten, iets minder dan de helft van hen (16 minderjarigen, 40 %), omdat hun veroordeling door de bijzondere kamer werd beperkt tot een werkstraf⁶.

Aangezien deze situatie interessant is (vonnissen tot uithandengeving en geen opsluiting), hebben we onze analyse voortgezet aan de hand van de gegevens in het strafblad van die minderjarigen.

15 hebben een blanco strafblad

3 wachten op het vonnis van de BKJR

6 zagen hun zaak geseponneerd door het parket

4 werden veroordeeld door de BKJR (van wie 1 tot 1 WS en 1 tot een gevangenisstraf met volledig uitstel en 2 tot een effectieve gevangenisstraf)⁷

1 kreeg opschorting van de straf uitgesproken door de BKJR

³ Slechts 3 van die 154 opsluitingen worden immers verantwoord door de uitvoering van een straf die werd uitgesproken door de correctionele rechtbank of door een vorige BKJR.

⁴ 28 VH gedekt door vonnis CR (of beroep CR) + 7 VH niet gedekt door vonnis CR.

⁵ Zie schematische samenvatting, p. 82 in NUYTIENS A., CHRISTIAENS J., ELAERTS C., BROLET C., *Trajecten van uithanden gegeven jongeren in het strafrecht, Ernstige delinquenten gestraft*, deel 2, Academia Press, 2006.

⁶ Ze werden evenmin opgesloten om een andere reden noch wegens het eventueel niet uitvoeren van hun werkstraf.

⁷ We weten niet waarom die veroordelingen niet op het strafblad staan. Er kunnen verschillende hypothesen geformuleerd worden : vertraging bij de vermelding op het strafblad, eventueel beroep tegen de veroordelingen,...

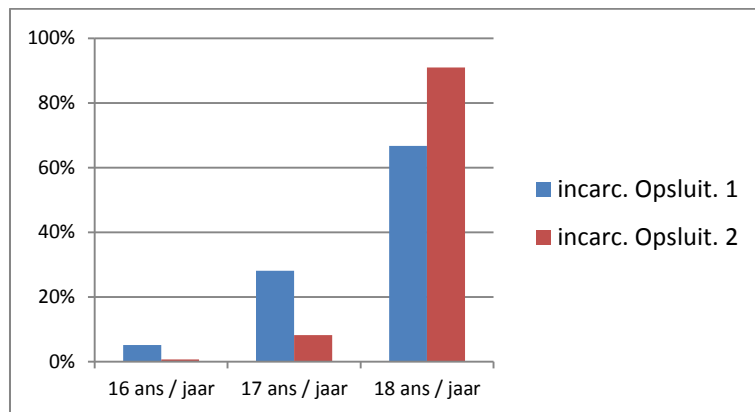
1 is onbekend bij het Centraal Strafregister

20 hebben een strafblad waarop enkel de veroordeling door de BKJR en/of veroordelingen door de politierechtbank staan.

5 hebben een strafblad dat verschillende veroordelingen door een correctionele rechtbank of door de BKJR en soms veroordelingen door de politierechtbank vermeldt: in dat geval gaat het om feiten zoals graffiti (1 minderjarige), (poging tot) diefstal met braak (3 minderjarigen), diefstallen met geweld (1 minderjarige).

Zoals we hierboven al hebben aangestipt, hebben we vervolgens, door het combineren van de geboortedatum van de betrokkene met de begindatum van de opsluiting, een analyse gemaakt van de leeftijd van de gedetineerde op het tijdstip van zijn eerste en eventueel tweede opsluiting.

Grafiek 1 1ste en 2de opsluiting: leeftijd van de gedetineerden

Steekproef 1ste opsluiting = 174 personen

Steekproef 2de opsluiting = 133 personen

De percentages van de leeftijden werden afzonderlijk berekend voor elke steekproef. Bij de eerste opsluiting was 67 % van de « minderjarigen » al 18 jaar (dat aandeel stijgt tot 90 % bij de tweede opsluiting) en 33 % was jonger dan 18 jaar.

Worden die percentages vergeleken met de situatie die in 2003-2005 werd vastgesteld door het team van de VUB (zie p. 61), dan kan daaruit a priori worden geconcludeerd dat de leeftijd op het tijdstip van de eerste opsluiting niet is gedaald tussen die twee periodes.

Tabel 2 1ste opsluiting : plaats en gemiddelde duur wanneer leeftijd ≤ 18 jaar

LEEFTIJD 1 ^{ste} OPSLUITING	Saint Hubert	Gemiddelde duur (dag)	Vorst-Sint Gillis- Berkendael	Gemiddelde duur (dag)	Andere gevangenis	Gemiddelde duur (dag)
16 jaar	5	109,80	4	63,25		
17 jaar	18	170,11	30	145,87	1	286
18 jaar	3	107,67	63	178,92	9	307,67

Steekproef 16 jaar = 9 personen

Steekproef 17 jaar = 49 personen

Steekproef 18 jaar = 75 personen

In tegenstelling tot wat de wet voorschrijft, wordt de meerderheid van de minderjarigen (jonger dan 18 jaar) dus (nog steeds) opgesloten in een gevangenis en niet in een gesloten jeugdcentrum.

VOORLOPIGE HECHTENIS IN HET KADER VAN DE UITHANDENGEVING

In totaal hebben 156 van de 217 minderjarigen van de steekproef in voorlopige hechtenis gezeten (71,19 %).

In de grote meerderheid van die gevallen (147, zijnde 94 %) gebeurde dat vóór het vonnis van de BKJR. In dit rapport houden we geen rekening met de voorlopige hechtenissen die plaatshadden na het vonnis van de bijzondere kamer. Ze worden a priori verantwoord door andere feiten of omstandigheden dan die welke geleid hebben tot de beslissing tot uithandengeving.

Niet alle gevallen van voorlopige hechtenis vóór het vonnis van de bijzondere kamer worden evenwel verantwoord door de feiten die aan de basis van de beslissing tot uithandengeving liggen. Dankzij de informatie in de gegevensbank SIDIS-Griffie, konden we vaststellen dat zulks wel het geval is in 112 gevallen (76,19 %). Met andere woorden, 35 gevallen (23,81 %) werden gerechtvaardigd door andere feiten.

De onderstaande tabel beschrijft de situatie van die 112 gevallen van voorlopige hechtenis.

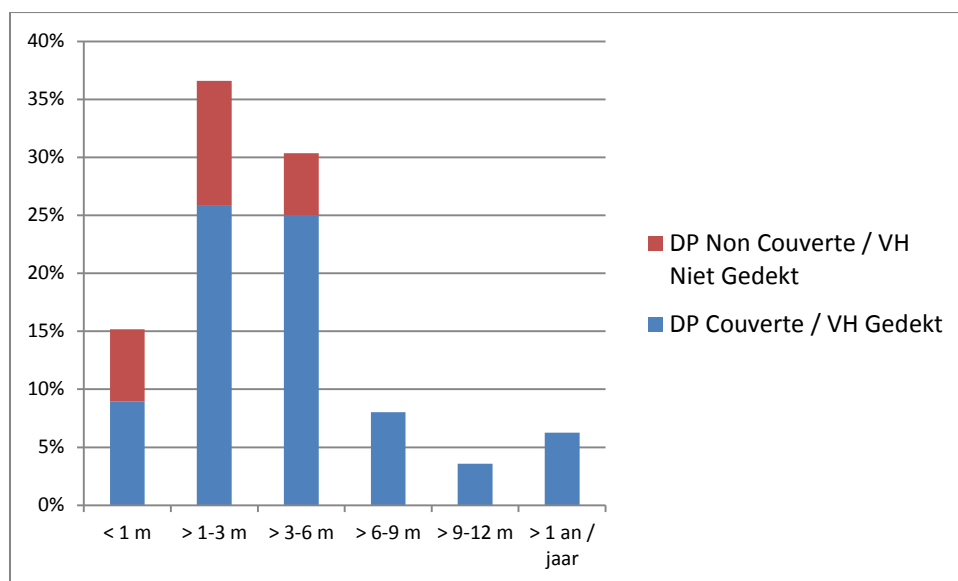
Tabel 3 Voorhechtenis in het kader van de uithandengeving : frequentie, percentage en eventuele dekking

	N	% in de totale steekproef (217 personen)
VH in het kader van de uithandengeving	112	51,38
		% in de steekproef (112 personen)
<i>VH Gedekt door vonnis BKJR of Hof van Assisen</i>	87	77,68
<i>VH Niet gedekt door BKJR</i>	25	22,32

Uit deze tabel blijkt dat 51,38 % van de beslissingen tot uithandengeving (niet tenietgedaan in beroep) tot een voorlopige hechtenis heeft geleid. De grote meerderheid van de beslissingen (78 %) werd vervolgens gedekt met een vonnis van de bijzondere kamer. De resterende 22 % werd niet gedekt, omdat de beslissing van de bijzondere kamer een werkstraf was of omdat de veroordeling volledig uitgesteld werd of nog omdat er vrijspraak was door de bijzondere kamer.

In 2003-2005 stelde het team van de VUB vast dat, wat Brussel betreft, “slechts” 18,5 % van de beslissingen tot uithandengeving gevolgd werd door een voorlopige hechtenis (zie p. 60). Tussen de twee periodes zou er dus een evolutie zijn naar meer gebruik van de voorlopige hechtenis. Een verklaring daarvoor zou kunnen zijn dat de onderzoeksrechters minder aarzelen om minderjarigen in voorlopige hechtenis te plaatsen, aangezien de minderjarigen sinds 2006 geacht worden te worden opgevangen in een gesloten jeugdinstelling en niet langer in een penitentiaire instelling.

Grafiek 2 Voorlopige hechtenis in het kader van de uithandengeving: duur (cat.)

Steekproef : 112 personen

De voorlopige hechtenis ten gevolge van een beslissing tot uithandengeving duurt meestal tussen 1 en 3 maanden (37 %). De gemiddelde duur van de voorlopige hechtenis bedraagt 118,75 dagen (iets korter dan 4 maanden). Voorts stelt men vast dat de voorlopige hechtenis die achteraf niet gedekt wordt door een beslissing van de bijzondere kamer, verhoudingsgewijs korter is dan die welke wel gedekt is door zo'n beslissing.

In vergelijking met de duur die het team van de VUB heeft vastgesteld in 2003-2005 (zie p. 192), is er blijkbaar een trend naar een inkorting van de duur van de voorlopige hechtenis. Destijds duurde geen enkele voorlopige hechtenis minder dan 3 maanden. 40 % duurde tussen 3 en 6 maanden, 40 % tussen 6 en 9 maanden en 20 % tussen 9 en 12 maanden.

Voorts vinden we het relevant om hier de conclusies te vermelden van een studie van het NICC⁸ over de aanhoudingsmandaten die tussen 1 januari 2008 en 31 december 2008 werden afgeleverd en uitgevoerd. Uit die studie blijkt immers dat de gemiddelde en mediane duur van de voorlopige hechtenis langer is voor jongeren van 16-17 jaar dan voor de andere (leeftijds)categorieën van de gedetineerden.

⁸ DE MAN C., MAES E. (dir.), MINE B., VAN BRAKEL R., Toepassingsmogelijkheden van het elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis, Onderzoeksrapport n° 23, NICC, 2009, p. 234. Deze studie gaat over alle aanhoudingsmandaten die werden afgeleverd tussen 1 januari 2008 en 31 december 2008 (in totaal 11.229).

Tabel 4 Voorlopige hechtenis (2008) : duur x leeftijd (cat.)

Age (catég)	N*	Moyenne	Médiane	Minimum	Maximum	Somme	PJM
De 0 à 15 ans	21	50,8	35,0	2	324	1.067	2,9
De 16 et 17 ans	68	68,6	44,0	3	392	4.664	12,8
De 18 à 25 ans	4.198	56,0	39,0	1	470	235.149	644,2
De 26 à 30 ans	2.115	65,0	49,0	1	513	137.452	376,6
De 31 à 35 ans	1.691	66,1	47,0	1	509	111.689	306,0
De 36 à 40 ans	1.232	65,3	46,0	1	478	80.466	220,5
De 41 à 45 ans	806	65,0	46,0	1	456	52.352	143,4
Plus de 45 ans	1.053	65,8	46,0	1	498	69.267	189,8
missing values	45						

* Unité de compte= mandat d'arrêt (n=11.229)

Tabel 5 Voorlopige hechtenis (2008 versus 2014): gemiddelde duur en mediaan

	Gemiddelde (dag)	Mediaan(dag)
VH Gedekt door BKJR	145,56	110,5
VH Niet gedekt door BKJR	58,33	35,5
VH Gedekt en Niet gedekt (INCC 2014)	118,75	80,5
16-17 jaar (NICC, 2008)	68,6	44,0

We constateren hier een verschil van 50 dagen tussen de gemiddelde duur in de twee steekproeven⁹. Volgens ons wordt dat verschil verklaard door de referentiedatum die werd gekozen om het « einde van de voorlopige hechtenis » vast te stellen: in deze studie verwijzen we naar de datum van het vonnis van de bijzondere kamer (of naar de einddatum van de opsluiting indien de voorlopige hechtenis stopte voor het vonnis), terwijl het team van Maes zich heeft gebaseerd op de datum van de rechtspleging door de raadkamer. Dan lijkt het plausibel dat er een termijn van ongeveer 50 dagen verstrijkt tussen de datum van de rechtspleging en de datum van het vonnis van de bijzondere kamer¹⁰.

WEDER OPSLUITINGEN

De observatieperiode voor de opsluitingen loopt van 17 maart 2007 (vastgestelde eerste opsluiting) tot 30 juni 2014 (laatste raadpleging van de gegevensbank SIDIS-Griffie). Hieronder verstrekken we bijgevolg voor de 217 minderjarigen van de steekproef de totale tijdsduur van hun opsluitingen, al dan niet in het kader van de gevolgen van het vonnis tot uithandengeving. De analyse houdt

⁹ Gemiddelden (dag) : NICC, 2008: 68,6 / NICC, 2015 : 118,75.

¹⁰ Te meer daar de statistische analisten bij het College van Procureurs-generaal vastgesteld hebben dat de gemiddelde duur van een procedure bij de correctionele rechtbank, vanaf de datum van de eerste terechtzitting tot de datum van het vonnis, 105 dagen in beslag neemt, <http://www.om-mp.be/stat/corr/jstat2014/n/home.html>, Brussel, tabel 35).

daarentegen geen rekening met de plaatsingen in een gesloten federaal centrum op grond van een beslissing van de jeugdrechter.

Tabel 6 Totale duur van de opsluiting: frequentie en percentage

TOTALE DUUR OPSLUITING	N	%
< 1 jaar > 0	91	41,94
geen opsluiting	40	18,43
≥ 1 jaar	31	14,29
≥ 3 jaar	20	9,22
≥ 2 jaar	18	8,29
≥ 4 jaar	14	6,45
≥ 5 jaar	3	1,38
Totaal	217	100,00

De totale duur van de opsluiting is dus in de meeste gevallen korter dan 1 jaar.

Onder opsluitingen worden de opeenvolgende verblijven in de gevangenis tijdens de beschouwde periode (van 17 maart 2007 tot 30 juni 2014) verstaan, wanneer er een onderbreking tussen twee verblijven was: de persoon werd, al was het maar voor één dag, opgesloten in de gevangenis, heeft de gevangenis verlaten en werd daarna opnieuw opgesloten, al dan niet voor hetzelfde feit (bijvoorbeeld voorlopige hechtenis onder voorwaarden en wederopsluiting wegens het niet naleven van die voorwaarden). De analyse houdt daarentegen geen rekening met overbrengingen tussen gevangenissen.

Tabel 7 Aantal (weder)opsluiting(en) : moment, wettelijke reden, frequentie en percentage

Aantal opsluitingen	N	Aantal personen	%
6 opsluitingen		4	1,84
Veroordeling	2	4	
Herroeping VLV	1		
VH	1		
5 opsluitingen		4	1,84
Veroordeling	6	8	
VH	2		
4 opsluitingen		11	5,07
Veroordeling	14	19	
VH	5		
3 opsluitingen		25	11,52
Veroordeling	32	44	
VH	12		
2 opsluitingen		77	35,48
Veroordeling	86	121	
Herroeping VLV	4		
VH	30		
Opschorting VI	1		

1 opsluiting			56	25,81
VH Gedekt	121	177		
Veroordeling	7			
VH Niet Gedekt	35			
Onbekend	14			
Geen opsluiting		40	40	18,43
Totaal			217	100

35 % van minderjarigen van de steekproef is 2 keer opgesloten tijdens de periode in kwestie, 26 % één keer en bijna 20 % 3 keer of meer.

De combinatie van de informatie over de totale duur van de opsluitingen (meestal korter dan 1 jaar) met de informatie over het aantal opeenvolgende opsluitingen (meestal hoger dan of gelijk aan 2) geeft de indruk dat die groep herhaaldelijk korte verblijven in de gevangenis heeft gehad.

2. BESLISSINGEN VAN DE BIJZONDERE KAMER

Na een gedetailleerde observatie van de gevangensituatie van de personen van de steekproef bestuderen we vervolgens de inhoud van de beslissingen die de bijzondere kamer van de jeugdrechtbank over hen heeft uitgesproken.

We beginnen met een vergelijking van de situatie volgens onze steekproef met de situatie die het team van de VUB heeft vastgesteld met betrekking tot de beslissingen die de correctionele rechtbank destijds heeft genomen ten opzichte van de uit handen gegeven minderjarigen.

Vervolgens gaan we dieper in op de inhoud van de beslissingen van de bijzondere kamer met betrekking tot de uitgesproken straffen: effectieve gevangenisstraf, met (volledig of gedeeltelijk) uitstel, werkstraf, ... en we maken een analyse van de duur ervan.

VERGELIJKING 2003 - 2014

Een van de doelstellingen van dit onderzoek bestaat erin na te gaan of er een evolutie kan worden vastgesteld in de beslissingen van de instanties die het strafrecht toepassen op de uit handen gegeven minderjarigen. Er zij op gewezen dat vóór 2006 de uit handen gegeven minderjarigen voor de correctionele rechtbank moesten verschijnen, terwijl ze daarna worden verwezen naar een bijzondere kamer van de jeugdrechtbank, die bestaat uit twee jeugdmagistraten en een correctionele magistraat. Tabel 8 hieronder bevat de types uitgesproken beslissingen (percentage) per correctionele rechtbank volgens de studie van de VUB in 2003-2005 (zie p. 177) en per bijzondere kamer volgens onze studie in 2014.

Tabel 8 Beslissingen (type) correctionele rechtbank (2005) / bijzondere kamer van de jeugdrechtbank (2014) : verhouding

	VUB (2003- 2005)	NICC (2014)
Effectieve gevangenisstraf	16,28	13,5
Gevangenis met volledig uitstel (met of zonder probatie)		15,8
Gevangenis met gedeeltelijk uitstel (met of zonder probatie)	55,81	37,4
Werkstraf	1,15	20,3
Opschorting (met of zonder probatie)	0,6	1,4
Zonder gevolg (vrijspraak, zonder gevolg, geseponeerd, verbreking HVB)	12,75	6,3
Geen bijkomende straf		1,8
Internering	0,6	
Onbekend	12,79	3,6
	100,0	100,0

Steekproef 2003 : 172 personen

Steekproef 2014 : 223 personen

We wijzen er allereerst op dat het aandeel van de effectieve gevangenisstraffen lijkt te zijn afgenomen tussen 2003 en 2014. We constateren daarentegen een forse stijging van het aandeel van de werkstraffen en, omgekeerd, een forse daling van het aantal zaken « zonder gevolg » (vrijspraak door de bodemrechter, eenvoudige schuldigverklaring, zonder gevolg bij het parket of nog vernietiging van de beslissing tot uithandengeving). Kan daarin een evolutie naar minder strengheid, maar ook naar minder laksheid worden gezien ? Het aandeel van de beslissingen met gedeeltelijk of volledig uitstel blijft stabiel.

DETAILS OVER DE BESLISSINGEN VAN DE BIJZONDERE KAMER

Voor de betrokken 217 minderjarigen hebben we in totaal 211 beslissingen van de jeugdrechtbank opgeslagen. 6 minderjarigen hebben immers geen vonnis van de bijzondere kamer gekregen, want na het vonnis tot uithandengeving heeft het parket beslist om de zaak te seponeren. Onze steekproef bevat dus 211 beslissingen van de bijzondere kamer van de jeugdrechtbank van Brussel. Bovendien is de inhoud van het vonnis van de bijzondere kamer niet bekend in 9 gevallen, meestal omdat er nog een procedure tegen het dossier loopt (beroep, ...).

Tabel 9 Beslissingen van de BKJR (types) : frequentie en percentage

BESLISSINGEN BKJR	frequentie	%
Gevangenisstraf	148	70,14
≤ 1 jaar	7	4,73
<i>waarvan effectief</i>	1	14,29
<i>waarvan volledig uitstel</i>	4	57,14
<i>waarvan gedeeltelijk uitstel</i>	2	28,57
> 1 jaar ≤ 2 jaar	52	35,14
<i>waarvan effectief</i>	12	23,08
<i>waarvan volledig uitstel</i>	18	34,62
<i>waarvan gedeeltelijk uitstel</i>	22	42,31
> 2 jaar ≤ 3 jaar	36	24,32
<i>waarvan effectief</i>	4	11,11
<i>waarvan volledig uitstel</i>	6	16,67
<i>waarvan gedeeltelijk uitstel</i>	26	72,22
> 3 jaar ≤ 4 jaar	35	23,65
<i>waarvan effectief</i>	5	14,29
<i>waarvan volledig uitstel</i>	6	17,14
<i>waarvan gedeeltelijk uitstel</i>	24	68,57
> 4 jaar ≤ 5 jaar	11	7,43
<i>waarvan effectief</i>	1	9,09
<i>waarvan volledig uitstel</i>	1	9,09
<i>waarvan gedeeltelijk uitstel</i>	9	81,82
> 5 jaar ≤ 6 jaar	4	2,70
<i>waarvan effectief</i>	4	100,00
<i>waarvan volledig uitstel</i>	0	0,00
<i>waarvan gedeeltelijk uitstel</i>	0	0
> 6 jaar	3	2,03
<i>waarvan effectief</i>	3	100,00
<i>waarvan volledig uitstel</i>	0	0
<i>waarvan gedeeltelijk uitstel</i>	0	0
Werkstraf	45	21,33
Opschorting	3	1,42
Schuldigverklaring	1	0,47
Geen bijkomende straf	4	1,90
Internering		
Vrijspraak	1	0,47
Onbekend	9	4,27
TOTAAL	211	100,00

In 70 % van de gevallen is de beslissing van bijzondere kamer een gevangenisstraf. Dat betekent evenwel niet dat die beslissing tot de opsluiting van de minderjarige leidt. 24 % van de opsluitingen gaat gepaard met een volledig uitstel en 56 % met een gedeeltelijk uitstel.

Omgekeerd hebben niet alle veroordelingen tot een werkstraf een opsluiting vermeden. Uit de analyse van de opsluitingen in de praktijk blijkt immers dat slechts 16 personen nooit werden opgesloten, aangezien ze enkel tot een werkstraf werden veroordeeld¹¹.

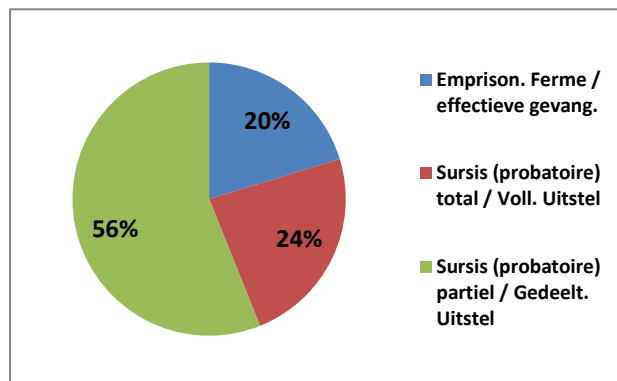
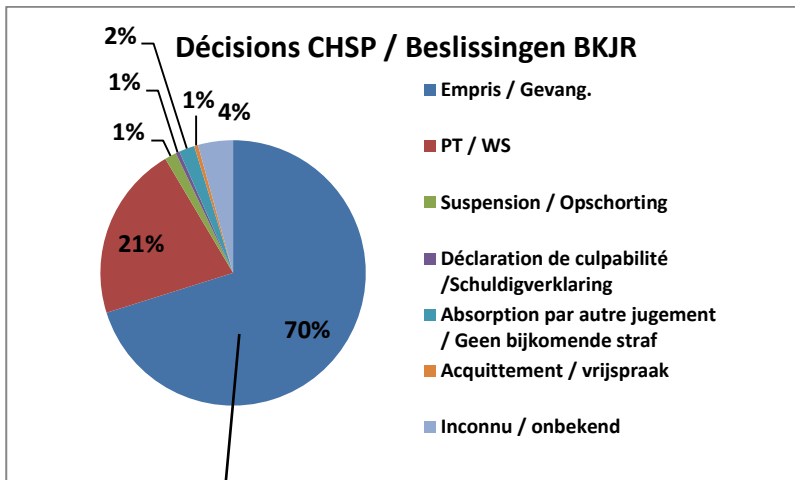
Om na te gaan of de opsluitingen te wijten waren aan de uitvoering van een subsidiaire gevangenisstraf wegens niet-uitvoering van de werkstraf, hebben we het specifieke traject van die minderjarigen in kaart gebracht. Daaruit blijkt dat de meerderheid van die opsluitingen (22) plaats had vóór het vonnis van de bijzondere kamer¹² waarbij de minderjarige tot een werkstraf werd veroordeeld. Het gaat in casu om gevallen van voorlopige hechtenis in het kader van de procedure tot uithandengeving of in het kader van een ander feit, om de uitvoering van een eerste beslissing die bij verstek is uitgesproken tegen de minderjarige door de bijzondere kamer, die op tegenspraak werd tenietgedaan en werd omgezet in een werkstraf, of om de uitvoering van een andere veroordeling die van vóór de beslissing van de bijzondere kamer dateert. Ook al is het niet evident om die informatie te vinden, zouden er a priori slechts 2 tot 4 personen zijn die werden opgesloten, omdat ze de werkstraf waartoe ze werden veroordeeld door de BKJR, niet hebben uitgevoerd¹³. De gemiddelde duur van die opsluitingen bedraagt 289 dagen (minimum 15 dagen, maximum 1427 dagen) en de mediane duur 211 dagen.

¹¹ Er werd geen enkele subsidiaire gevangenisstraf uitgevoerd.

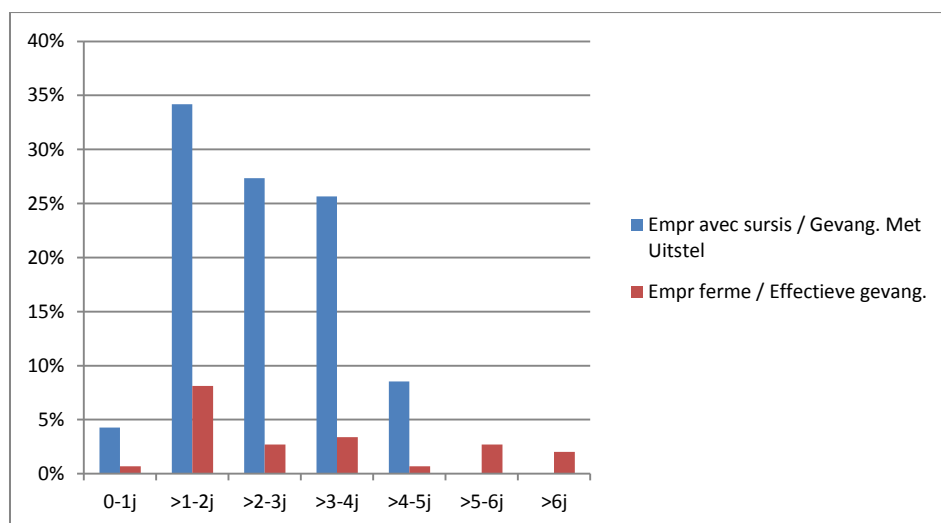
¹² In 7 gevallen dateert de opsluiting van na de datum van het vonnis van de BKJR.

¹³ Meestal zijn die opsluitingen van korte duur, behalve in één geval : een meisje dat zonder een andere veroordeling bijna 2 jaar werd opgesloten in Berkendael.

Grafiek 3 Beslissingen van de BKJR : detail per type

Grafiek 4 Beslissingen van de BKJR = gevangenisstraf (effectief of met uitstel) : detail duur

Steekproef effectieve gevangenisstraf : 30
Steekproef gevangenisstraf met uitstel : 118

Zoals we hebben vastgesteld, lijkt het aandeel van de uitgesproken effectieve gevangenisstraffen te zijn gedaald tussen 2003 en 2014, maar uit de bovenstaande grafiek blijkt dat de duur van die uitgesproken effectieve gevangenisstraffen de neiging heeft om toe te nemen. Terwijl de duur in 2003 (zie tabel VUB p. 49) in de meeste gevallen (40 %) korter was dan één jaar, gaat het in 2014 in de meeste gevallen (34 %) om een duur tussen 1 en 2 jaar.

Wat de gevangenisstraf met uitstel betreft (zie tabel studie VUB, p. 44), is er a priori ook een verlenging van de duur van de uitgesproken straffen. Zo stellen we vast dat er in 2014 zeer weinig straffen van minder dan 1 jaar (minder dan 5 %) met uitstel werden uitgesproken, terwijl die in 2003 een aandeel van ongeveer 21 % hadden. Omgekeerd stellen we vast dat er in 2014 een vrij groot aandeel (35 %) is van gevangenisstraffen van meer dan 3 jaar die met uitstel worden uitgesproken, terwijl die categorie slechts goed was voor 9,4 % in 2003.

We constateren aldus dat de duur van de uitgesproken gevangenisstraffen is toegenomen tijdens de twee bestudeerde periodes en, meer bepaald, dat het aandeel van de straffen van meer dan 3 jaar fors is toegenomen. Men kan redelijkerwijze veronderstellen dat die evolutie, zij het gedeeltelijk, wordt verklaard door de wijzigingen die tussen die twee periodes werden aangebracht op het vlak van voorlopige en de voorwaardelijke invrijheidstelling¹⁴. Men kan ook de hypothese formuleren dat de rechters er op voorhand mee rekening houden dat korte straffen niet worden uitgevoerd.

¹⁴ Zie BEYENS K., FRANÇOIS C., SCHEIRS V., Les juges belges face à l'(in)exécution des peines, *Déviance et Société*, 2010/3 (Vol.34), p. 419.

Tabel 10 Beslissingen van de BKJR = gevangenisstraf met uitstel (gedeeltelijk of volledig): duur van uitstel (cat.)

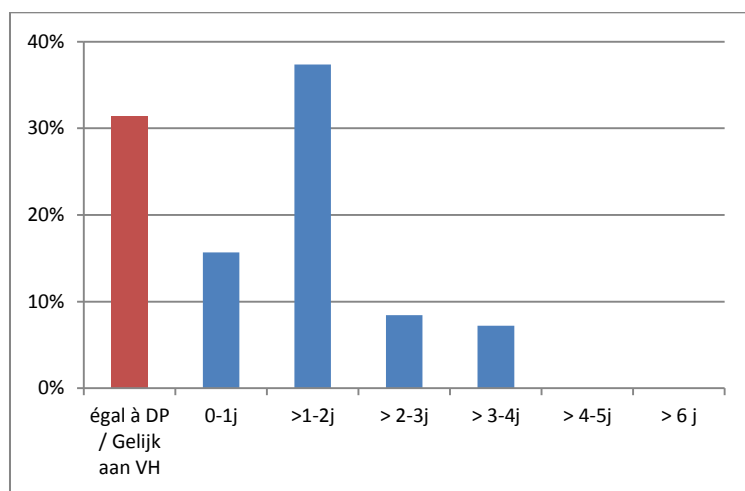
	Gedeeltelijk uitstel (%)	Volledig uitstel (%)
Duur 5 jaar	89,16	88,57
Duur 3 jaar	2,41	11,43
Duur 2 jaar	1,2	0
Onbekende duur	7,23	0

Steekproef : Gevangenisstraf met volledig uitstel : 35
 Gevangenisstraf met gedeeltelijk uitstel : 83

Of het nu gaat om gedeeltelijk of volledig uitstel, in de overgrote meerderheid van de gevallen (bijna 90 %) gaat om een duur van 5 jaar.

Als deze gegevens worden vergeleken met die van de VUB (zie p. 181 en 182), lijkt het dat die duur niet is gewijzigd in de loop van de tijd¹⁵.

Grafiek 5 Beslissingen van de BKJR = gevangenisstraf met gedeeltelijk uitstel: duur van de gevangenisstraf

Steekproef: 83

¹⁵ Gedeeltelijk uitstel, duur 5 jaar (80 %), duur 3 jaar (20 %) / Volledig uitstel, duur 5 jaar (88 %), duur 3 jaar (12 %).

3. DE UIT HANDEN GEGEVEN MINDERJARIGEN

Op dit ogenblik hebben we de gegevens over de eigenschappen van de minderjarigen en hun beschermingstraject nog niet kunnen exploiteren. Deze analyse leek ons niet prioritair, omdat we de indruk hadden dat de conclusies van het onderzoek van de VUB in 2003 werden herbevestigd: jongeren die afgehaakt hebben op school, bijna meerderjarig, van Noord-Afrikaanse origine, betrokken bij diefstallen met geweld, die niet positief meewerken aan de uitgesproken beschermingsmaatregelen, ...

We wijzen evenwel op de volgende elementen die in het oog sprongen bij het inputten van de gegevens uit de vonnissen tot uithandengeving van de jaren 2011 en 2012.

- Er wordt geen toename van het aantal vonnissen tot uithandengeving tussen de twee jaren vastgesteld. De griffie van de jeugdrechtbank van Brussel heeft 66 vonnissen tot uithandengeving geteld in 2011 en slechts 44 in 2012.
- de dossiers van de Roms en NBMV's zijn niet sterk onderbouwd : terwijl de vonnissen tot uithandengeving doorgaans sterk onderbouwd zijn met betrekking tot de situatie van de jongere en de redenen voor de beslissing tot uithandengeving, stellen we vast dat de dossiers over de Roms en NBMV's zeer zwak zijn. Alles gebeurt alsof het statuut van Rom of NBMV op zich al voldoende is om de rechter ertoe te brengen geen enkele andere optie voor de minderjarige te overwegen.
- Reactie op niet-uitvoering van de prestatie van algemeen nut. In de meeste dossiers wordt de beslissing tot uithandengeving gemotiveerd door het « falen » van de beschermingsmaatregelen om de delinquentie tegen te houden. In bepaalde gevallen wordt de beslissing blijkbaar niet genomen omdat het delinquentieprobleem niet opgelost wordt, maar omdat de minderjarige de voorafgaandelijk uitgesproken maatregel tot dienstverlening aan de gemeenschap niet uitvoert.

Er zal later een analyse van de gegevens van het strafblad worden uitgevoerd.

CONCLUSIES

Uit deze eerste voorlopige resultaten kunnen de volgende conclusies worden getrokken :

- Het aantal minderjarigen die elk jaar in Brussel uit handen worden gegeven, lijkt niet te stijgen ;
- Gevangenisstraf blijft de kern van het strafrechtelijk antwoord: meer dan 70 % van de beslissingen van de bijzondere kamer veroordeelt tot een gevangenisstraf en meer dan 82 % van de minderjarigen uit de steekproef werd tijdens de bestudeerde periode minstens één keer opgesloten. Bovendien zijn de opsluitingen in de gevangenis veeleer van korte duur (< 1 jaar), maar herhaaldelijk (2 opsluitingen en meer) ;
- Ondanks het wettelijk verbod worden sommige minderjarigen nog steeds opgesloten in de gevangenis (en niet in het centrum voor uit handen gegeven jongeren) ;
- Het aantal voorlopige hechtenissen na een beslissing tot uithandengeving is fors toegenomen tussen 2003 en 2014. In dat verband kan men veronderstellen dat de onderzoeksrechters beïnvloed worden door de verandering van de plaats waar de hechtenis dient te gebeuren (gesloten centrum voor minderjarigen in plaats van de gevangenis). De duur lijkt daarentegen te zijn afgenomen ten opzichte van 2003. Voorts is de gemiddelde duur van de voorlopige hechtenissen langer voor jongeren van 16-17 jaar dan voor alle andere leeftijdscategorieën.
- Het aandeel van de veroordelingen door de bijzondere kamer tot een effectieve gevangenisstraf lijkt lichtjes te zijn gedaald, maar de duur van de gevangenisstraffen (effectieve of met uitstel) en de periodes van uitstel zijn blijkbaar langer geworden. Het aandeel van de veroordelingen tot een gevangenisstraf van meer dan 3 jaar is fors toegenomen ;
- Het aandeel van de veroordelingen tot een werkstraf is fors toegenomen tussen de twee periodes, terwijl het aandeel van de seponeringen is afgenomen.

Nu de Gemeenschappen bevoegd worden voor jeugdbescherming, krijgen ze de kans om de voorwaarden voor de uithandengeving te herzien en om, ingeval ze die regeling handhaven, de gevolgen ervan voor de minderjarige te bepalen. De analyse moet wellicht uitgaan van de behoeften van de betrokkenen, opdat hun maatschappelijke integratie lukt. De overgrote meerderheid van de betrokkenen hebben al een (soms zeer zwaar) beschermingstraject achter de rug. Ze zijn helemaal niet gewapend om hun leven als jong volwassene aan te kunnen. Ze hebben een springplank nodig.

Bibliografie

BEYENS K., FRANÇOIS C., SCHEIRS V., Les juges belges face à l'(in)exécution des peines, *Déviance et Société*, 2010/3 (Vol.34).

DE MAN C., MAES E. (dir.), MINE B., VAN BRAKEL R., *Toepassingsmogelijkheden van het elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis*, Onderzoeksrapport n° 23, NICC, 2009.

NUYTIENS A., CHRISTIAENS J., *Ernstige jeugddelinquenten worden gestraft : een onderzoek naar de praktijk van de uithandengeving*, deel 1, Academia Press, 2005.

NUYTIENS A., CHRISTIAENS J., ELIAERTS C., BROLET C., *Trajecten van uit handen gegeven jongeren in het strafrecht*, *Ernstige delinquenten gestraft*, deel 2, Academia Press, 2006.

Rapport du Délégué Général aux Droits de l'enfant, *Quel avenir pour les jeunes dessaisis ?*, 2012.